ҒТАМР 14.35.07 **ӘОЖ 378.147:004.8**

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ ПРАГМАТИКАСЫНДА ҚОЛДАНУҒА ДАЯРЛАУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ

Шынжырбай Р., педагогика ғылымдарының магистрі, roza.shynzhyrbai99@mail.ru
Қаныбек А., педагогика ғылымдарының магистранты, anelkanybek320@gmail.com

Қызылорда ашық университеті, Қызылорда қаласы, Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақалада білім беруді цифрландыру жағдайында жоғары оқу орындары оқытушыларының кәсіби прагматикасында жасанды интеллект (ЖИ) құралдарын тиімді пайдалануға даярлаудың әдістемелік жүйесі қарастырылады. Зерттеу барысында цифрлық трансформация дәуіріндегі білім беру жүйесінің жаңа талаптары пен оқытушылардың кәсіби құзыреттіліктерін дамыту мәселелері талданады. Ұсынылып отырған әдістемелік жүйе мақсаттық, мазмұндық, технологиялық және нәтижелік-бағалау компоненттерін қамтиды. Зерттеу нәтижелері педагогтердің цифрлық сауаттылығын арттыруға және оқу үдерісін сапалы жаңа деңгейге көтеруге бағытталған.

Кілт сөздер. Жасанды интеллект, әдістемелік жүйе, цифрлық білім беру ресурстары, цифрлық трансформация.

Аннотация. В статье рассматривается методическая система подготовки преподавателей высших учебных заведений к эффективному использованию инструментов искусственного интеллекта (ИИ) в профессиональной деятельности в условиях цифровизации образования. В ходе исследования анализируются новые требования к системе образования в эпоху цифровой трансформации, а также вопросы развития профессиональных компетенций преподавателей. Предлагаемая методическая система включает целевой, содержательный, технологический и результативно-оценочный компоненты. Результаты исследования направлены на повышение цифровой грамотности педагогов и вывод образовательного процесса на качественно новый уровень.

Ключевые слова. Искусственный интеллект, методическая система, цифровые образовательные ресурсы, цифровая трансформация.

Кіріспе. Жасанды интеллект құралдарын педагогтердің кәсіби прагматикасында қолдануға даярлаудың әдістемелік жүйесін қалыптастыру мәселесінің өзектілігі, бірінші кезекте, Қазақстан Республикасының «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасындағы стратегиялық мақсаттармен тығыз үндеседі. Мұнда озық цифрлық технологияларды жан-жақты дамыту мен енгізу арқылы отандық экономиканың бәсекеге қабілеттілік деңгейін арттыру көзделген. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж. Тоқаев 2021 жылғы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Жолдауында білім беру саласының пандемия кезеңінде бетпе-бет келген басты сынақтары мен түйткілдерін, соның ішінде онлайн форматтағы білім беру платформаларының маңызын айрықша атап өткен болатын [1].

Қазіргі постиндустриалды қоғамның іргелі үш тірегі – білім, ақпарат және цифрлық технология екенін ескерсек, мұндағы ақпарат әлеуметтік үдерістердің қозғаушы күші әрі олардың арасындағы байланыстың алтын көпірі ретінде көрініс табады. Себебі, ғаламтор желісі арқылы бірыңғай ақпараттық кеңістік құрылып, экономикалық әлеуетті арттыруға, әлемдік озық тәжірибе мен құндылықтарды игеруге жол ашылады. Кең ауқымды ақпарат көздеріне қол жеткізу жеке тұлғаның көзқарасын кеңейтіп, өз әлеуетін толық жүзеге асыруына мол мүмкіндік береді. Аталмыш ақпараттар ағынының қарқын алуы қоғам өмірін жаппай цифрландыру кезеңіне алып келіп отыр, ол өз кезегінде білім беру саласында жасанды интеллект құралдарын педагогтердің кәсіби прагматикасында қолдануға даярлаудың әдістемелік жүйесін жетілдіруді басты талап етіп отыр [2, 49 б.].

Зерттеу материалдары мен әдістері. Цифрлық дәуірде оқыту үдерісін ақпараттық технологияларсыз елестету мүмкін емес, сондықтан мұғалімдердің цифрлық сауаттылығын

арттыру – басты талап. Заманауи педагог тек ақпарат беруші ғана емес, оқушылардың өзін-өзі дамытуына және өз бетінше білім алуына бағыт-бағдар беретін басты тұлғаға айналуы тиіс. Бұл өз кезегінде білім беру жүйесін түбегейлі өзгертіп, оқу үдерісін жаңаша модельдеуді қажет етеді.

Ғылыми деректер мен озық тәжірибелер көрсеткендей, электронды білім беру ресурстарының әлеуеті өте жоғары және олар оқу үдерісінде төмендегідей маңызды қызметтерді атқарады:

- Оқытуды көрнекі әрі түсінікті етудің жедел құралы;
- Оқушылардың тәжірибелік дағдыларын шыңдауға арналған көмекші құрал;
- Білім алушылардың білімін тексеру, бағалау және кері байланыс алу тетігі;
- Графиктер, кестелер және сызбалар арқылы ақпаратты жүйелеу мүмкіндігі;
- Шығармашылық жұмыстарды өңдеу және қателерді түзету құралы [3].

Ресейлік зерттеушілердің пікірінше, заманауи цифрлық білім беру ортасы үш маңызды факторға сүйенеді: біріншіден, жаһандық деңгейдегі цифрландыру үрдісі білім беру саласының да одан қалып қоймауын талап етеді; екіншіден, бұл жүйе әрбір оқушыға жеке оқу траекториясын құрып, өз білімі үшін жауапкершілікті сезінуге жол ашады; үшіншіден, білім берудің біртұтас цифрлық кеңістігі мемлекеттің барлық азаматтарына заманауи және сапалы білім алуға бірдей мүмкіндік береді [4].

Нәтижелер мен оларды талқылау. Жасанды интеллект технологиялары арқылы оқыту ортасындағы кәсіби құзыреттілігі үш деңгейде қарастырылады.

Базалық деңгейде оқытушы технологиялық сауаттылықты ашу үшін базалық білім-білік дағдыларын меңгереді, яғни электрондық ортада ақпаратты құру, өңдеу, көшіру, тасымалдаудың қарапайым түрлерін, оқу материалын

1-кесте – ЖИ педагогтердің кәсіби прагматикасы контекстінде қолдануға арналған платформалар

Платформаның аты	Мақсаты	Қолданысы (Прагматикалық мәні)
MagicSchool AI	Педагогтердің күнделікті рутин жұмыстарын (жоспарлау, бағалау) автоматтандыру және оңтайландыру.	Сабақ жоспарларын, дидактикалық материалдар мен бағалау критерийлерін (рубрикаларды) бірнеше секундта жасау үшін қолданылады. Мұғалімнің дайындық уақытын айтарлықтай қысқартады.
TeacherMatic	Білім беру ұйымдарындағы кадрлардың кәсіби әкімшілік жүктемесін төмендету және ресурстарды басқару.	Оқу бағдарламаларына сәйкес контент генерациялау, басқарушылық құжаттар мен сапаны бағалау есептерін дайындауда қолданылады.
Eduaide.ai	Сараланған оқыту мен мазмұнға бай материалдарды жылдам әзірлеу.	Әртүрлі деңгейдегі оқушыларға арналған тапсырмалар жинағын, түсіндірмелер мен талқылау сұрақтарын құрастыру арқылы прагматикалық сабақ сценарийлерін түзуге көмектеседі.
Curipod	Интерактивті сабақтар мен кері байланысты лезде ұйымдастыру.	Қарапайым мәтін сұранысынан (prompt) сауалнамалары, сөз бұлттары және кері байланыс элементтері бар интерактивті презентациялар жасап, сыныптың қатысу көрсеткішін бірден бағалауға мүмкіндік береді.
Brisk Teaching	Браузер мен оқу платформаларының ішінде тікелей жұмыс істейтін автоматтандырылған көмекші.	Google Docs немесе Google Classroom ортасынан шықпай-ақ оқушылардың жұмыстарын тексеру, критерийге сай кері байланыс жазу және мәтіннің күрделілік деңгейін өзгерту үшін қолданылады.

ЖИ мен презентациялық технология құралдары арқылы беруді және ғаламторда қажетті ақпараттарды жылдам іздеуді жүзеге асырады.

Технологиялық-кәсіби деңгейде педагог ЖИ мен цифрлық технологияны кәсіби қызметін ұйымдастыруда негізгі құрал ретінде пайдаланады: ғаламтор қорларын, пәнге байланысты интерактивтілік пен ақпарат беру деңгейін сипаттайды, бағдарламалық жабдықтар мен нейрожелілердің көмегімен оқу материалын тиімді беріп қана қоймай, интернет желісіндегі сапалы платформаларды ғана қолданады.

Ал ақпараттық құзыреттілік жеке адамның әртүрлі ақпараттарды қабылдауы, есте сақтауы, оны жүзеге асыруы және жасанды интеллект пен цифрлық технологиялардың мүмкіндіктерін жан-жақты пайдалануын қамтамасыз етеді [5].

Білім беруді ақпараттандыру мен цифрландырудың негізгі мақсаты Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру болып табылатындықтан, білім беруді цифрландыру заманауи міндеттер мен экономикалық секторларды цифрландыру маманнан алатын кәсіби мен мамандығына қарамастан, жаңа цифрлық құзыреттерді талап етеді. Маманның компьютерлік және ЖИ технологияларды пайдалануға дайындығын қамтамасыз ететін және кез келген қызметкердің қазіргі заманғы функционалдық сауаттылығының өзегін құрайтын АКТ құзыреттерімен қатар, күтілетін білім беру нәтижелерінің жаңа жиынтығы басқа да кәсіби құзыреттердің кең ауқымын қамтиды. Төменде жасанды интеллект құралдарын педагогтердің кәсіби прагматикасы контекстінде қолдануға даярлау және олардың күнделікті жұмысын автоматтандыру мақсатында қолданылатын жетекші шетелдік цифрлық платформалардың сипаттамасы төмендегі кестеде берілген.

Қорытынды. Жоғары оқу орындары оқытушыларының кәсіби прагматикасында жасанды интеллект құралдарын тиімді қолдануға даярлаудың әдістемелік жүйесі білім беру жүйесінің цифрлық трансформация талаптарына толық сәйкес келеді. Мақсаттық, мазмұндық, технологиялық және нәтижелік-бағалау компоненттерінің өзара үйлесімі педагогтердің базалық, технологиялық-кәсіби және ақпараттық құзыреттіліктерін жүйелі түрде жетілдіруге мүмкіндік береді. Ұсынылып отырған ғылыми-әдістемелік тәсілдер мен заманауи цифрлық платформалар оқытушылардың функционалдық сауаттылығын арттырып қана қоймай, оқу үдерісін сапалы жаңа деңгейге көтеруге бағытталған. Нәтижесінде бұл жүйе постиндустриалды қоғам талаптарына сай бәсекеге қабілетті мамандарды қалыптастырудың және отандық жоғары білім беру кеңістігін модернизациялаудың маңызды тетігі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Цифрлы Қазақстан» Мемлекеттік бағдарлама. – Астана, 2017.
2. Сардарова, Ж.И., Кисметова, Г.Н., Турежанова, Г.А., Саркулова, Д.С. Білім беруді цифрландыру жағдайында болашақ педагогтердің цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану дайындығын қалыптастыру. – 2026. – №1. – 47-57 бб.
3. Кубрушко, П.Ф., Назарова, Л.И., Симан, А.А. Подготовка преподавателей к инновационной педагогической деятельности в условиях цифровизации аграрного образования // Вестник ФГОУ ВПО МГАУ им. В.П. Горячкина. – 2019. – № 5(93). – С. 40
4. Тавадян, А.М., Зима, В.А., Хусаинова, Н.Б. Теоретические основы подготовки студентов к педагогической деятельности в условиях цифровизации образования // KANT, 2019. – №3 (32). – С. 137.
5. Тулчинский, Г.Л. Білім берудің цифрлық трансформациясы: жоғары білімге қойылатын міндеттер// Философиялық ғылымдар.– 2017. – 121-136 бб.
6. https://doi.org/10.51889/2959-5762.2024.82.2.017